

ningsselskab indtil videre bevilget et aarligt bidrag af kr. 400 og myrselskabet har iaar bevilget kr. 600.

Der tænkes, saa langt midlerne rækker, at igangsætte mere langvarige og indgaaende gjødslingsforsøg for myrengene og andre kulturvækster. Under disse spørgsmaal vil særlig en sammenligning af lønsomheden mellem den nu almindelig brugte driftsmaade og de nyere driftsmaader for myrengene blive forsøgt udredet.

I høst vil allerede ved den første afgrøftnings udførelse et afgrøftnings- og grundvandsmaalingsforsøg blive paabegyndt, der saa lidt efter lidt vil kunne udvides, efterhvert som arbeidet skrider frem.

Ligeledes er det hensigten at forsøge flere slags opdyrkningsmetoder — deres brugbarhed og rentabilitet. Herunder kommer forsøg med at omdanne raa myr paa hurtigste og billigste maade til gode, langvarige enge.

Som led i forsøgsvirksomheden vil ogsaa plantekulturforsøg blive igangsatte for at finde de lønsomste, haardføre og aarsikre kulturplanter paa myrjord.

Ligeledes er det tanken at kunne bidrage til løsningen af forskellige spørgsmaal vedrørende myrjordens bearbejdning og brugen af jordforbedringsmidler, som kalk, mergel m. v.

Det siger sig selv, at med saa begrænsede pengemidler, som myrkulturstationen raader over, maa ogsaa dens arbejde blive begrænset; men trods dette er det vort haab, at den muligens vil bidrage sit til at løse nogle af de spørgsmaal, som i vor tid i stadig stærkere grad stilles til den myrdyrkende jordbruger.

UDTAPNING AF STEINSLANDSSTEMMEN OG SÆNKNING AF HOGNESTADVANDET PAA JÆDEREN

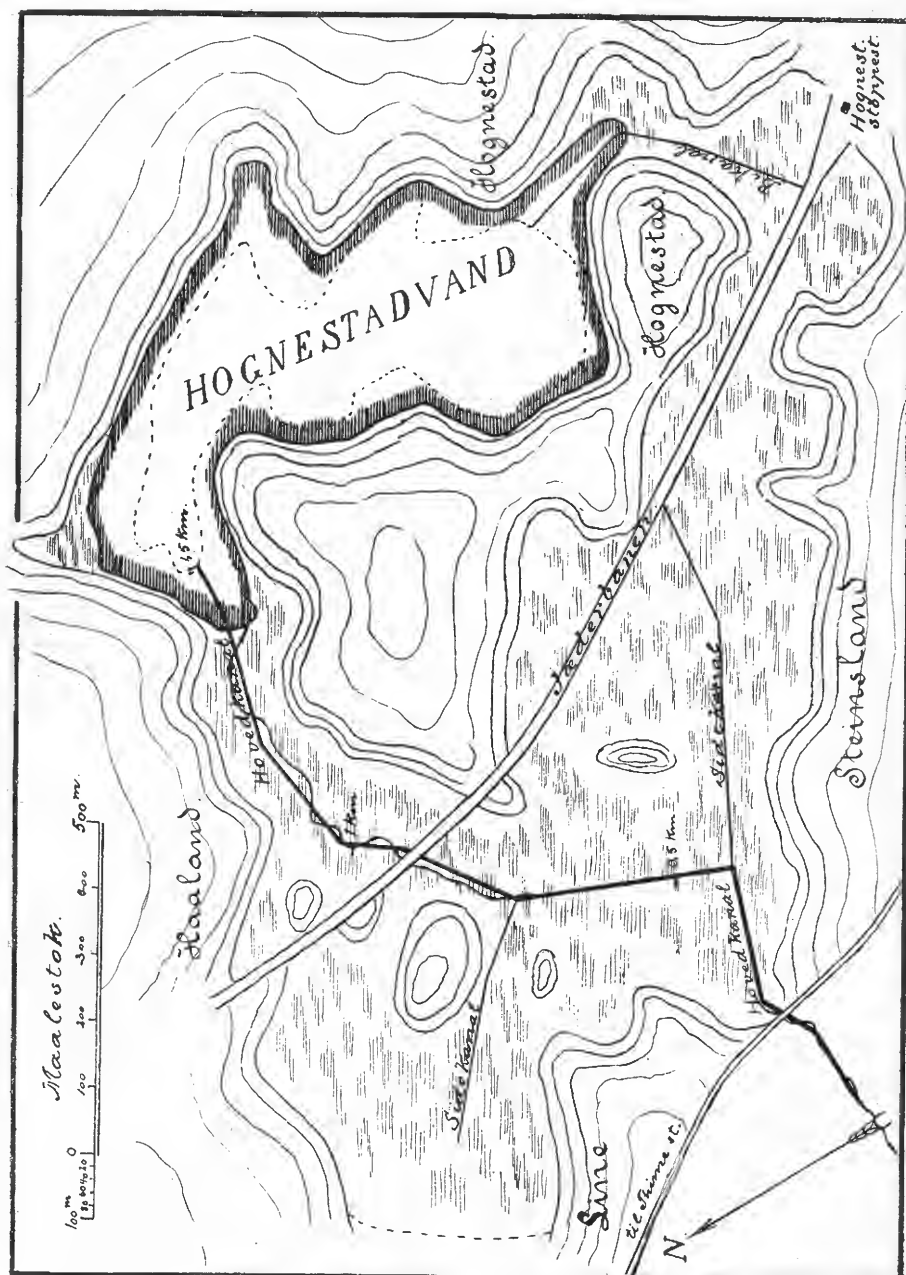
AF LANDBRUGSINGENIØRASSISTENT K. SOMMERSCHIED.

VED EN STEM forstaaes paa Jæderen et som regel i forhold til omgivelserne lavt liggende stykke land, som ved opdæmning af et gennem samme gaaende vandløb sættes under vand, for at man her kan have en beholder for driftsvand enten til en nedenfor liggende kværn eller til trækning eller lignende. En saadan er den saakaldte Steinslandsstem, som tilligemed de tilstødende, flade og sumpige myrer strækker sig nordover fra Hognestad stoppested paa Jæderbanen og langs vestre side af jernbanelinjen i en længde af omtrent 1,5 km. Se medfølgende kart. Disse myrer har ligget som udmark til gaardene Steinsland, Line, Haaland og Hognestad, og vistnok har eierne der havt lidt torvskur og kanske en smule beite til sine kreaturer; men

den saaledes høstede fordel har været meget ringe i forhold til myrernes store udstrækning, idet dels store dele af dem har staaet helt under vand, og dels har de været saa bløde, at hverken folk eller fæ har kunnet færdes paa dem. Opsidderne paa Steinsland har nemlig fra gammel tid havt ret til opstemning af bækken, som løber ud af disse myrer vestover under veien til Thime station — se kartet —, idet man nedenfor ved nogle smaa fald i bækken har drevet et par smaa kværne, som dog ikke paa lang tid har været brugt. Nu er opstemningsretten sloifet ved ekspropriation og dæmningen fjernet.

Omtrent 1300 m. nordenfor Hognestad stoppested gik bækken under jernbanen gennem en liden bro lige ved det sted, hvor hovedkanalen er aflagt paa kartet, og østenfor jernbanen ligger her en meget blød myr, hvorigennem bækken slyngede sig opover til nordre ende af Hognestadvandet, som her har sit afløb. Da man bestemte sig til at udtappe de vestenfor jernbanen liggende myrer, blev det samtidig besluttet at føre udtapningskanalen under jernbanen og op i Hognestadvandet og faa dette sænket saa meget, at de til dette vand stødende myrer ogsaa kunde tilgodegjøres. Det gjaldt ikke blot den nys nævnte mellem jernbanen og vandets nordre ende liggende myr paa omtrent 100 maal; men ogsaa en myr i vandets søndre ende ved Hognestad stoppested paa ca. 80 maal. Desuden vil der tørlægges omtrent 120 maal af vandets bund, som paa kartet er afgrænset ved en punkteret linje, der er loddet ind paa 1,5 m. dybde under almindelig vandstand. En del af denne vandbund er forresten temmelig stenet og vistnok uskikket som dyrkningsland, foruden at den for det meste vil komme til at ligge vel lavt til, at man kan faa den afgrøftet til tilstrækkelig dybde, eftersom vandfladen ikke bliver sænket mere end ca. 2 m. Dog vil den ialfald afgive et godt beite, og for endel vil den ogsaa kunne dyrkes.

Selve hovedkanalen, som er aflagt paa kartet med en tyk, sort linje, begynder vestenfor bygdeveien til Thime station, føres under veien og op igennem myrerne til jernbanen, derpaa under denne og op til nordre ende af Hognestadvand, der altsaa sænkes 2 m. Den er 1500 m. lang og gaar hele tiden i forholdsvis dyb skjæring, fra 2,5—3 m. dybt, dels gennem udelukkende myr og dels gennem grusbanker, som man flere steder har stødt paa. Bundbredden varierer fra 2 m. nederst til 1,40 m. længst oppe. Disse skjæringer, som nu paa det nærmeste er færdige, har man for største delen faaet udført ved vandets hjælp, idet man opførte dæmninger paa beleilige steder, og under arbeidet slap en passende mængde vand paa. Udvaskningen af materialet foregaar da slig, at man arbejder sig frem med den fulde dybde, som kanalen skal have, saa at der staar en forholdsvis brat væg ved det punkt, hvortil man er kommet. Naar da vandet slippes paa, strømmer det med stor kraft, som en fos, nedover det bratte stykke, og her staar arbeiderne færdig med spader og løsner jorden, som vandet da straks vil skylle med sig, og dette arbejde gaar i løs jord meget hurtig for sig. Hvor der imidlertid paatræffes grusbanker,

Kart over Hognestadvand med omgivelser.

som her paa mange steder var tilfældet, maa en stor del af massen bringes op paa kanten, skjønt man ogsaa her faar god hjælp af vandet til at skylle bort det fineste. Til at faa hævet op og skaffet tilside fyldmassen i saapas dybe skjæringer har man paa Jæderen i den senere tid begyndt at anvende ganske enkle svingkraner, som kan løfte indtil 1000 kg., hvad der letter og billiggjør arbeidet betydelig. — Man har ogsaa tildels tilgodegjort sig den med vandet bortskyllede jord, idet man paa dertil beleilige steder nedenfor der, hvor arbeidet har foregaaet, ved dæmninger har ledet det stærkt mudrede vand indover markerne og paa den maade faar dækket disse med et lag af fine jordpartikler og slam, hvilket har virket som en god overgødsling. Dette bliver altsaa en kunstig efterligning af, hvad der til stadighed har foregaaet og foregaar fremdeles i naturen, hvor jord af vandflomme flyttes fra høiereliggende steder og til lavere, hvor den afleires som et mere eller mindre frugtbart dynd. Heri maa blandt andet grunden søges til, at mange af de lavtliggende og vandsyge strækninger paa Jæderen, som nu efterhvert bliver udtappet, viser sig at bestaa af en saa naturlig fed og letgjødset jord. Den kaldes paa Jæderen meget betegnende for »rækjord«.

Arbeidet med gravning af hovedkanalen paabegyndtes ifjor høst og er nu paa det nærmeste færdig. Det vanskeligste arbejde herunder var at føre den under jernbanen. Da kanalbunden skulde ligge ca. 4,50 m. dybt under skinnerne, vilde det have blevet et kostbart arbejde, om man skulde have muret op en stikrende af graasten paa almindelig maade, og man kom derfor paa den tanke at anvende støbte cementrør. Paa forespørgsel hos Stavanger cementvarefabrik oplystes, at fabriken netop havde leveret nogle store kloakrør til Stavanger kommune med 1,05 m. høide og 0,70 m. bredde indvendig og af ægformig tværsnit. Efter foretagen beregning over vandføringen viste det sig, at to saadanne rør, lagt ved siden af hinanden, vilde skaffe tilstrækkelig stort afløb, og man besluttede sig derfor til at anvende saadanne. Der trængtes 10 løb. m. længde af rør 1 m. lange, og de 4 par af disse, der skulde anbringes i midten, blev garanteret at taale et tryk af 7 tons pr. rør, medens de 6 par, 3 par for hver ende, blev garanteret for 5 tons. For at opnaa denne styrke blev rørene forsynet med jernindlæg, og det viste sig da ved foretagen prøve, at de godt taalte trykket. Arbeidet med nedlægning af rørene tog omtrent 8 dage. Man lagde først ned 2 ca. 9 m. lange svære stokke af skibstømmer under banelegemets sleepers paa det sted, hvor gravningen skulde foretages. Efterat sidste tog om aftenen var passeret, paabegyndtes gravningen, og man fik i løbet af natten, til første morgentog, gravet op et hul under banelegemet, som her ligger i omtrent 2 m. høi fyldning, til 3,5 m. dybde og 3 m. bredde. De nedlagte lange stokke blev understøttet paa midten af en opsat midlertidig buk. Derpaa gravedes ned til den fulde for fundamentet bestemte dybde fra enden af kanalen, der i forveien var gravet færdig.

saa nær hen til banen som muligt, og man fik tilslut erstattet den midtre buk med to nye, en paa hver side i 3 m. indbyrdes afstand. Disse bukke blev sat paa stene, der graves ned til samme dybde som fundamentet under rørene skulde have, eller omtrent 5 m. under skinnerne. Jordvæggene paa begge sider, der stod næsten lodrette, blev afstivede ved planker og stokke. Som fundament for rørene blev der stampet et ca. 0,40 m. tykt pukstenslag i bunden, og derpaa blev rørene anbragt side om side. Da hvert rør veiede 800 kg., maatte de heises ned i hullet ved hjælp af en kran, og derefter blev de rullet ind paa plads paa træruller og underlagte planker — et meget besværligt arbejde i dette trange rum. Før pukstenen var kommet paa plads og stampet, viste bunden sig at være meget løs; den bestod nede i dybden tildels af kviksand, og den blev delvis trykket op af den svære vægt af jordvæggen paa begge sider; men da fundamentet var bragt i jorden og rørene kommet paa plads, kunde der efterpaa ikke paavises nogen synkning af de tunge rør. Mellemrummet mellem rørene, der udvendig var fladt paa undersiden, men forøvrigt ægformige opover, blev udfyldt med beton, og mellem rørenes ydre sider og jordvæggen blev der stampet torv. Derpaa blev stilladset under jernbanen efterhaanden fjernet, og jernbanefyldningen ordnet. Foran begge mundingar af rørene blev tættet omhyggelig med cement baade i bunden og paa siderne. For begge ender blev der forøvrigt anbragt graastensmur paa siderne og ovenpaa rørene for at støtte og beskytte jernbanelegemet. Tætning af bund og sider for begge ender ansaaes særlig vigtig for at ikke vandet fra kanalen skal bane sig vei under rørene og forstyrre fundamentet. Hele dette arbejde, der omtrent udførtes paa 8 dage, og der arbejdedes kun én nat, med rørenes kostende og fragt iberegnet kom paa ca. 1000 kr., medens en almindelig graastens stikrende i den dybde og for samme vandføring formodentlig vilde have kostet det dobbelte, naar de særegne forhold tages med i betragtning.

Det hele arbejde med gravning af alle sidekanaler, der omtrent har en samlet længde af 1500 m., og alt vil antagelig være færdig i høst, og det vil saaledes være tilendebragt paa et aar. Som det sees af kartet skal der fra søndre ende af Hognestadvandet graves en kanal, der faar afløb ned til dette. Denne kanal føres opover gennem en meget blød myrpyt, som vil blive fuldt dyrkbar, og op til jernbanen lidt nordenfor Hognestad stoppested. Her skal der ogsaa føres en stikrende gennem jernbanen for at faa tørlagt en myr paa vestre side af samme. Til denne skal der ogsaa bruges cementrør; men her behøves kun rør af 0,30 m. indvendig diameter, og da rørene kun bliver liggende ca. 3 m. dybt under skinnerne, saa vil denne stikrende blive meget billig. Antagelig vil den kunne udføres for ca. 100 kr. alt iberegnet.

Ved dette nu snart færdige udtapningsarbejde bliver der tørlagt i det hele 720 maal, som for den overveiende del bestaar af særdeles

god dyrkningsjord. Medregnes de 120 maal af Hognestadvandets bund, der som nævnt bliver tørlagt, faaes altsaa 840 maal jord. Hele dette felt ligger, som man vil skjønne, overmaade bekvemt for dyrkning, og dyrkningen vil blive meget billig. Afgrøftningen kan paa de fleste steder ske ved torvgrøfter, der koster fra 10 til 12 øre pr. m. fuldt færdige, og brydningen kan som regel ske ved pløining. Dyrkningsomkostningerne vil derfor vistnok ikke komme paa over 30 à 40 kr. pr. maal jord, og omkostningerne for udtapningen vil vel omtrent komme paa 10 à 12 kr. pr. maal, saa at den samlede udgift som regel ikke vil komme paa over 50 kr. pr. maal alt iberegnet. Det vil da naturligvis heller ikke vare ret længe, inden al denne jord er fuldt opdyrket og frodige agere og enge være kommet istedet for de sure myrer og stillestaaende vandpytter, som før bredte sig her. Skal man dømme fra andre Steder, hvor lignende arbeider har været udført, saa vil antagelig det meste være dyrket i løbet af maaske 5 aar. En liden del af felterne vil dog komme til at ligge en længere tid til torvskur; men naar denne er opbrugt, vil det blive opdyrket bagefter, hvad der paa de fleste steder er anledning til paa grund af udtapningskanalens dybde. Som et sikkert resultat af arbeidet maa tilsidst nævnes en betydelig prisstigning af gaardenes salgsværdi. Jeg ved saaledes eksempler paa fra lignende tilfælde, at enkelte gaarde er steget op til den dobbelte salgsværdi, efterat de tørlagte felter er opdyrket og efter ganske faa aar fra udtapningen var fuldført.

August 1907.

DET AMERIKANSKE MYRSELSKAB

INDBYDELSE er udgaaet til dannelse af et myrselskab i Nordamerikas forenede stater. Selskabets navn bliver: »*American Peat Association*«, og dets hovedsæde bliver indtil videre New-York City. Selskabet vil virke paa samme maade som andre landes nationale myrselskaber, særlig for den videnskabelige forskning og den kulturelle saavel som den tekniske udnyttelse af Amerikas myrstrækninger.

Der vil blive afholdt en specialudstilling i Jamestown 23.—26. oktober d. a., omfattende brændtorvfabrikation, torvstrøtilvirkning m. m., og det er meningen, at selskabet da skal stiftes.

Vi er forvisset om, at naar amerikanerne ogsaa tager denne sag op, vil de med sin kjendte praktiske maade at arbejde paa i ikke liden grad bidrage sit til at løse myrsagens mange problemer.
